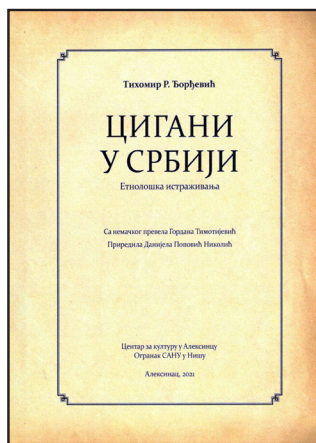

Приказ

Капитална монографија о Ромима у Србији на почетку 20. века

Тихомир Р. Ђорђевић, *Цигани у Србији. Етнолошка истраживања*. Приређивач Данијела Поповић Николић, превод Гордана Тимотијевић. Центар за културу у Алексинцу и Огранак САНУ у Нишу, 2021, 400 стр.

Планирано приређено издање превода са немачког језика докторске дисертације Тихомира Р. Ђорђевића *Die Zigeuner in Serbien: Ethnologische Forschunge*, својевремено штампане у два дела у тешко доступном специјализованом будимпештанском часопису *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn, Mitteilungen zur Zigeunerkunde* 1903. и 1906. године, представља несумњиво велики издавачки подвиг који су на себе преузели Центар за културу у Алексинцу и Огранак САНУ у Нишу, подвиг на који је научна јавност у Србији веома дуго чекала.

Монографија је израђена у складу са највишим научним стандардима и садржи комплетно фототипско издање на немачком језику са преводом на српски. У питању су следећа поглавља: *Увод, О Циганима у Србији, О прошлости Цигана на простору Краљевине Србије, Статистички преглед, Језик, Подела Цигана по вери, О физичким особинама, О душевним особинама, О начину живота Цигана, О занимањима Цигана, Цигани у српском народном веровању и народном предању, О обичајима Цигана, О обичајима око деце, О обрезивању (сунету), О побратимству, О свадбеним обичајима, О посмртним обичајима, О празницима код Цигана (О Новој години, О Ђурђевдану, О осталим празницима), О усменом предању (Шта Цигани говоре о себи и свету, Предања и бајке), Песме, Загонетке, Клетве, Заклетве, О рачунању код Цигана, Из ромског речника, Дани у недељи и Бројеви.*

Будући да није било објављено у оквиру дводелне студије на немачком језику, непреведено је остало само једно поглавље из доктората

и то оно посвећено ромској традиционалној медицини. Ово поглавље је вероватно чинило саставни део рукописа одбрањене тезе на немачком језику, али је уредништво будимпештанског часописа вероватно одбацило ово поглавље јер је претходно већ било објављено на немачком језику у часопису *Wiener Klinische Rundschau* 1902. године.

За сада није пронађена оригинална интегрална српска верзија тезе Тихомира Ђорђевића. Може се претпоставити да се она вероватно налазила у поседу њеног преводиоца на немачки језик, Фридриха Крауса, као што није нађен ни оригинални немачки рукопис тезе одбрањене у Минхену 1902. године (сачувани су само његови фрагменти). Посао преводиоца Гордане Тимотијевић био је отежан због уложеног напора да језик превода прилагоди данас већ архаичном научном језику Тихомира Ђорђевића и тиме обави својеврсну језичку реконструкцију. Једнако је сложен задатак било превођење ромских етнографизама и друге, данас већ застареле српске етнографске терминологије.

Свакако најзахтевнији преводачки посао представљао је превод фолклорне грађе (посебно песама) са немачког језика. Ромске народне песме Тихомир Ђорђевић је првобитно забележио ћирилицом на ромском језику вероватно истовремено са преводом на српски (ови записи, као ни њихови преводи на српски, нажалост, нису сачувани, осим у једном случају), а затим је Фридрих Краус обавио њихову транслитерацију на латиницу и превод на немачки. У оставштини су ипак сачувани оригинални Ђорђевићеви записи лексике из три различита ромска говора који ће омогућити лингвистима њихову бар делимичну реконструкцију. Пред лингвистима и фолклористима остаје и сложени задатак анализе и реконструкције оригиналне верзије ромских песама због многих грешака у самом запису и Краусовом редиговању и преводу на немачки.

Приређивач и аутор поговора, заправо научне студије о комплетној ромолошкој делатности Тихомира Ђорђевића, јесте Данијела Поповић Николић. Овај поговор, под насловом *Докторска дисертација Тихомира Р. Ђорђевића: рукописи, превод, допуне и прераде*, на око четрдесет страна, заснива се на архивским истраживањима рукописне грађе о Ромима у заоставштини Тихомира Р. Ђорђевића, као и преписке Тихомира Ђорђевића са братом Владимиром Ђорђевићем и Фридрихом Краусом, из Легата Тихомира Ђорђевића и сестара Јанковић у Народној библиотеци Србије. Заmrшена историја настанка самог доктората, првобитне тешкоће око његовог објављивања на немачком језику, као и касније још веће тешкоће око објављивања на српском језику (Српска краљевска академија је 1903. године одбила да објави ово дело уз образложење да је већ било објављено на немачком језику), расветљена

је у овом предговору склапањем мозаика података из архивске грађе и разних објављених службених и научних извора. Осим интегрално, на немачком језику 1903. и 1906. године, Тихомир Ђорђевић своја иницијална и допуњена истраживања Рома у Србији (и касније у Југославији), као и приказе неколико значајних светских ромолошких монографија, објављивао је сукцесивно у форми научних радова расутих по бројним српским и страним часописима и дневној периодици. Тачан списак свих Ђорђевићевих ромолошких радова објављених после одбрањеног доктората, у периоду 1903–1940. приложен је у поговору, као и детаљан коментарисани попис ромолошке грађе сачуване у његовој оставштини у архиву Народне библиотеке.

Приређено издање превода докторске дисертације Тихомира Ђорђевића снабдевано је индексом личних имена, индексом етнографских и географских назива и индексом појмова (на српском језику), уз факсимиле неколико архивских докумената као прилозима: приложено је неколико писама и фотографија из оставштине Тихомира Ђорђевића.

Темељно и студиозно припремљено научно издање превода доктората Тихомира Ђорђевића препоручујем читаоцима са уверењем да се његовим објављивањем пише нова страница у историји српске ромологије и српске етнологије. Без обзира на своју релативно уску научну оријентацију, ова монографија остаје као капитални етнолошки, фолклористички и лингвистички документ о Ромима у Србији на почетку 20. века, и истовремено документ значајног места које је наука у Србији тога доба имала у светским размерама. Овако приређено издање послужиће као важан извор не само ромолозима и историчарима науке већ и истраживачима других хуманистичких дисциплина, па и ширем кругу поштовалаца и љубитеља дела Тихомира Ђорђевића.

др Биљана Сикимић

Балканолошки институт САНУ, Београд

Е-пошта: biljana.sikimic@bi.sanu.ac.rs

Примљено: 23. 3. 2022.

Прихваћено: 15. 4. 2022.